

Els diners barcelonins del segle XVII

J. VILARET

Mantenint la mateixa trajectòria d'altres estudis que he publicat a les aco-llidores planes d'ACTA NUMISMATICA sobre les monedes catalanes de petit mòdul i valor, en el present article tinc el propòsit d'inventariar, fins on resulti possible, els diners barcelonins encunyats durant el segle XVII. Cenyiré l'enumeració a aquelles peces l'existència de les quals em consta de manera precisa i indubtable.

Botet i Sisó ens ofereix el motiu legal del batiment dels diners, popularment anomenats menuts, els quals procedeixen de les llicències reials a la ciutat de Barcelona dels anys 1598, 1605 i 1612. Botet es queixa de la falta de documentació dels regnats de Felip III i dels dos reis de França que foren comtes de Barcelona, tots els quals, com és ben sabut, varen fer batre diners barcelonins. Insisteix també en la gran quantitat de falsificacions de petita moneda que corrien arreu de Catalunya, cosa que obligà a contramarcas el numerari circulant. Barcelona, com a contramarca, es va servir de la lletra B, inicial del nom de la ciutat, pràctica iniciada un segle abans, en el regnat de Ferran el Catòlic. Recordem que Girona, de manera semblant, va marcar els seus diners amb una G distintiva.

Sobre els diners barcelonins del període que estudiem, és completament vàlida tota l'aportació de Botet. No obstant, l'il·lustre numismàtic, potser per disposar d'un material reduït o a causa de la magnitud de l'obra empresa o fins i tot empès per l'explicable pressa d'entrar en la matèria, molt més sucosa des del punt de vista de l'investigador, de la Guerra dels Segadors, va ometre la descripció d'algunes encunyacions i detalls secundaris de les peces que va incloure.

Classificarem els diners barcelonins del segle XVII en sis tipus. Els dos primers corresponen al regnat de Felip II, el tercer als de Felip II i Felip III, el quart a Lluís I, quedant per a Lluís II els dos últims. Bandejat el diner de l'any 1653 —que probablement és fruit d'una incorrecta lectura de Salat dament d'un diner de 1633 i al qual Botet no vacilla d'incloure en la seva obra amb el número 973— podem afirmar que el diner de 1648 és el darrer que coneixem. En tota la resta de centúria, Barcelona no va fer cap altra emissió

de diners. Les noves encunyacions sortirien els primers anys del segle XVIII, amb tipus canviat, sota la sobirania de l'Arxiduc i fugen, per cronologia, del nostre objectiu.

El primer tipus ostenta al revers l'escut de Barcelona amb pals simplificats i és, per tant, una continuació dels diners de Ferran el Catòlic, àdhuc per la forma de l'escut en cairó, el qual serví igualment de model als ardots que aparegueren a partir de l'any 1612.

Tanmateix, el segon tipus, amb la B central, recorda les emissions de Carles i Joana, a les quals guanya ostensiblement en tècnica d'encunyació. Aquest segon tipus, producte de la llicència de l'any 1605, és abundant en batiments i varietats d'encunys, com veurà més endavant qui vulgui seguir els números del catàleg.

El bust dels dos primers tipus és idèntic. Tenim al davant un retrat verídic de Felip II, amb coll travellat i sense corona, obra d'un gravador avesat i intelligent. Cal considerar-lo el millor retrat de Felip II eixit de la seca de Barcelona, ben superior als croats de plata i als mateixos terços de trentí. És una llàstima que una feina de tan bon art anés destinada a l'esquifit cospell d'un diner.

Una creu equilateral amb quarterejat d'anells i punts, de llarga tradició a les monedes de Barcelona, és l'invariable revers de les altres quatre emissions, que són les més corrents i divulgades. Els anys 1615 i 1622 no figuren a «Les monedes catalanes». Tampoc hi és el detall de llegenda del signe 9, posat com abreviatura o final d'inscripció del nom del rei, signe que hem trobat als diners dels anys 1619 i 1628 únicament. Els bustos d'aquestes quatre emissions reproduïen amb dignitat l'efígie reial. Felip II i Felip III hi són representants amb el mateix bust, que correspon a la imatge del primer i els dos reis de França, amb el retrat que els és propi. Lluís II té dues variants de bust. Es tracta de labors ben fetes, però a diferència del que hem dit abans, no excel·leixen en cap sentit. Els difícils temps d'ocupació i de guerra que vivia Catalunya no eren pas el marc òptim per a produccions artístiques de més intenció i volada.

Tots els diners són de coure, amb el color propi d'aquest metall, al qual sovint el pas del temps ha tenyit amb tonalitats negres, rogenques o verdoses, més o menys enfosquides.

Segueix el catàleg amb exemplars trets de «Les monedes catalanes» de Joaquim Botet i Sisó, de les col·leccions Crusafont de Sabadell i Escudero i Trenard de Barcelona i del meu particular recull.

CATALEG

TIPUS I - Botet 624

Felip II

1. Anv.: ...LIPPV.....HIS...
Bust a l'esquerra amb coll tavel·lat, al mig d'un cercle de punts.
Rev.: BARC.....AS.I.6.0.0. entre dos cercles de punts. En el camp, escut de Barcelona en cairó.
Diàm.: 15 mm.
Pes: 0,95 gr.
Raresa: R.
Miquel Crusafont - Sabadell.

Altres exemplars

Dià.: 13 mm.

Pes: 0,62 gr.

J.V.M. - Sant Feliu de Guíxols.

Excepcionalment s'han inclòs 2 exemplars de la mateixa moneda, amb llurs corresponents fotografies, per tal que quedi ben demostrada l'existència del cercle exterior de punts del revers, només visible en el segon exemplar.

2. Anv.: PHILIP...D G R HISPAN entre dos cercles de punts. Una B en contramarca.
Rev.: BARCINOCIVITAS.I.6.0.0. entre dos cercles de punts. En el camp, escut en cairó amb les armes de Barcelona.
Diàm.: 14,5 mm.
Pes: 0,77 gr.
Raresa: R.
Botet 624.
Exemplar fotografiat: Miquel Crusafont - Sabadell.

TIPUS II - Botet 625

3. Anv.: PHILIPP D G HISPAN entre la vora i un cercle de punts; en el camp, bust amb coll tavel·lat a l'esquerra, retrat de Felip II.
Rev.: BARCIN-O.CI-VIT entre la vora i un cercle de punts; en el camp, creu que trenca el cercle de punts i la llegenda, amb una B al centre. La creu és cantonada al primer quarter i al quart amb un anell i al segon i tercer amb un grup de tres punts. La llegenda comença al quart quarter.

Diàm.: 14 mm.

Pes: 0,72 gr.

Botet 625 - No assenyalat el punt que hi ha entre la O i la C de la tercera part de la llegenda del revers.

Ex. fot.: Josep Escudero - Barcelona.

4. v/Anv.: PHILIPPVS.D.G.HISP.
Rev.: Com el número 3.
Raresa: E.
Botet 626.
Sense fotografia.
5. Anv.: PH.....G.R.HISP.
Rev.: Quarterejat, primer i quart amb anell i segon i tercer amb un grup de tres punts. La llegenda comença al segon quarter.
Diàm.: 13,5 mm.
Pes: 0,64 gr.
Raresa: E.
J.V.M. - Sant Feliu de Guíxols.
6. Anv.: PHILIPPVS.D.G.R.HISPA.
Rev.: Quarterejat, primer i quart amb un grup de tres punts i segon i tercer amb un anell. La llegenda comença al tercer quarter.
Diàm.: 13 mm.
Pes: 0,75 gr.
Raresa: E.
Botet 627.
Ex. fot.: J.V.M. - Sant Feliu de Guíxols.
7. Anv.: Com el núm. 6.
Rev.: Quarterejat, primer i quart amb un grup de tres punts i segon i tercer amb un anell. La llegenda comença al quart quarter.
Diàm.: 14 mm.
Pes: 0,65 gr.
Raresa: E.
J.V.M. - Sant Feliu de Guíxols.
8. Anv.:D.G.R.HIS...
Rev.: Quarterejat, primer i quart amb un anell i segons i tercer amb un grup de tres punts. La llegenda comença al primer quarter.
Diàm.: 12 mm.
Pes: 0,95 gr.
Raresa: E.
J.V.M. - Sant Feliu de Guíxols.

9. v/Rev.: Quarterejat, primer i quart amb un anell i segon i tercer amb un grup de tres punts. La llegenda comença al tercer quarter.
Diàm.: 13 mm.
Pes: 0,65 gr.
Raresa: E.
Miquel Crusafont - Sabadell.
10. Lletra B en contramarca a l'anvers.
Diàm.: 13 mm.
Pes: 0,6 gr.
Raresa: E.
Botet 628.
Ex. fot.: J.V.M. - Sant Feliu de Guíxols.
- TIPUS III - Botet 629
11. Anv.: PHILIPP D G HISPA R - En el camp, bust de Felip II amb coll tavellat.
Rev.: BAR-CINO-CIVI-161S - En el camp, creu equilateral que trenca la llegenda, cantonada, a l'estil dels croats, amb anells i grups de tres punts.
Diàm.: 14 mm.
Pes: 0,75 gr.
Raresa: C.
J.V.M. - Sant Feliu de Guíxols.
12. També de l'any 1615, però amb les següents variants:
Anv.: PHILIPP.D.G.HISPA.R.
Rev.: Creu de braços més llargs.
Diàm.: 13 mm.
Pes: 0,7 gr.
Raresa: R.
Juli Trenard - Barcelona.
13. v/Rev.: 1616.
Diàm.: 14 mm.
Pes: 0,67 gr.
Raresa: C.
Botet 629.
Ex. fot.: J.V.M. - Sant Feliu de Guíxols.
14. v/Rev.: 1618.
Diàm.: 13 mm.
Pes: 0,77 gr.
Raresa: R.
Botet 630.
Ex. fot.: Josep Escudero - Barcelona.
15. v/Anv.: PHILIPP9 D G HISPA R.
v/Rev.: 1619.
Diàm.: 14 mm.
Pes: 0,67 gr.
Raresa: E.
Botet 631 - Descripció incompleta.
Ex. fot.: J.V.M. - Sant Feliu de Guíxols.
- Felip II o III
16. v/Rev.: 1621.
Diàm.: 14 mm.
Pes: 0,66 gr.
Raresa: R.
Botet 632.
Ex. fot.: J.V.M. - Sant Feliu de Guíxols.
- Felip III
17. v/Rev.: 1622.
Diàm.: 13 mm.
Pes: 0,67 gr.
Raresa: R.
J.V.M. - Sant Feliu de Guíxols.
18. v/Anv.: PHILIPP9 D G HISPA R.
v/Rev.: 1628.
Diàm.: 13,5 mm.
Pes: 0,74 gr.
Raresa: C.
Botet 684 - Descripció incompleta.
Ex. fot.: J.V.M. - Sant Feliu de Guíxols.
19. v/Rev.: 1629.
Diàm.: 13 mm.
Pes: 0,6 gr.
Raresa: R.
Botet 685.
Ex. fot.: Josep Escudero - Barcelona.
20. v/Rev.: 1632.
Diàm.: 14 mm.
Pes: 0,75 gr.
Raresa: C.
Botet 686.
Ex. fot.: J.V.M. - Sant Feliu de Guíxols.
21. v/Rev.: 1633.
Diàm.: 14 mm.
Pes: 0,72 gr.
Raresa: C.
Botet 687.
Ex. fot.: J.V.M. - Sant Feliu de Guíxols.
22. v/Rev.: 1634.
Diàm.: 14 mm.
Pes: 0,76 gr.
Raresa: C.

Botet 688.
Ex. fot.: J.V.M. - Sant Feliu de
Guixols.

TIPUS IV - Botet 747

Lluís I

23. Anv.: Flor de l'ir LVD.XIII.D.G.R.
FCOB; en el camp, bust a la
dreta; orla de punts.
Rev.: BAR-CIN-OCI-1642; en el
camp, creu equilateral, cantona-
da, com els croats, d'anells i
punts, que trenca la llegenda.
Raresa: RRR.
Botet 747.
Sense fotografia.

24. v/Anv.: La llegenda no comença
amb flor de l'ir.
Rev.: La xifra 2 de la data (1642)
és capgirada.
Diàm.: 14,5 mm.
Pes: 0,87 gr.
Raresa: RR.
J.V.M. - Sant Feliu de Guixols.
25. v/Anv.: Sense flor de l'ir a la lle-
genda.
Rev.: 1643.
Raresa: RRR.
Botet 748.
Sense fotografia.

TIPUS V - Botet 771

Lluís II

26. Anv.: Bust llorejat a la dreta; dar-
rera, LVD; davant, XIII.D.G.
Orla de punta.
Rev.: BAR-CIN-CIV-1643; en el
camp, creu equilateral, cantona-
da amb anells i punts, que tren-
ca la llegenda.
Diàm.: 14 mm.
Pes: 0,76 gr.
Raresa: E.
Botet 771.
Ex. fot.: J.V.M. - Sant Feliu de
Guixols.
27. v/Rev.: BA-RCI...=...I-V...
Diàm.: 14,5 mm.
Pes: 0,75 gr.
Miquel Crusafont - Sabadell.

TIPUS VI - Botet 772

28. Anv.: Bust infantil de Lluís II;
darrera, L.; davant, D.G.

Rev.: BAR-CIN-CIVI-1646; creu
equilateral, cantonada d'anells i
grups de tres punts, que trenca
la llegenda.
Diàm. 14 mm.
Pes: 0,75 gr.
Raresa: C.
Botet 772 - Llegendada mal descrita.
Ex. fot.: J.V.M. - Sant Feliu de
Guixols.

29. v/Rev.: 1648.
Diàm. 13,5 mm.
Pes: 0,86 gr.
Raresa: C.
Botet 773.
Ex. fot.: Josep Escudero - Barcelo-
na.

